

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

Спеціальність “Бібліотечна справа”

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Бібліотечна справа”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 12 с.

Укладач:	<i>Н. Г. Кочергіна</i> – старший викладач Миколаївського державного вищого училища культури
Рецензенти:	<i>Т. С. Астапенко</i> – заступник директора ДОУНБ ім. О. Гмиря з наукової роботи <i>Г. М. Гич</i> – зав. кафедри книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії МФ КНУКіМ, кандидат педагогічних наук, доцент
Відповідальний за випуск	<i>Т. Ф. Стронько</i>
Редактор	<i>Т. Н. Малацай</i>

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 0,75. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Степенка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури
і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка

Краєзнавча робота повинна посісти пріоритетне місце в діяльності кожної бібліотеки, що обслуговує певний регіон, з тим, щоб за допомогою краєзнавчих документів сприяти розвитку економіки краю, науки, культури та освіти, а також вихованню в населення національної свідомості, патріотизму, поваги до інших націй та народів, високих моральних якостей.

В суверенній українській державі виникли об'єктивні умови для відродження кращих традицій українського бібліотечного краєзнавства.

Повсякденне спілкування з читачами, дбайливе ставлення до задоволення їх різноманітних запитів, прагнення до якнайбільш широкого розповсюдження знань про свій край потребує від бібліотечних працівників володіння методикою краєзнавчої роботи бібліотек уміння застосовувати традиційні і нові інформаційно-бібліотечні технології в краєзнавчій діяльності, залучати читачів до активного пізнання рідної землі, до науково-дослідної роботи тощо.

До навчального плану училищ культури зі спеціальності “Бібліотечна справа” включена навчальна дисципліна “Бібліотечне краєзнавство”.

Завдання предмету “Бібліотечне краєзнавство” – дати майбутнім фахівцям бібліотечної справи систематизовані знання теорії, методики, організації краєзнавчої роботи бібліотек, навчити використовувати набуті знання в роботі.

Програма складена з урахуванням сучасних вимог до підготовки фахівців, у відповідності до державних стандартів системи ДБІД та програм з професійно-орієнтованих дисциплін й дисциплін професійної та практичної підготовки, які вивчаються на бібліотечних відділеннях училищ культури.

В програмі послідовно розкриваються загальнотеоретичні питання, організація і методика бібліотечно-бібліографічної краєзнавчої діяльності, передбачені лекційні і лабораторно-практичні заняття, самостійна робота.

Викладання навчальної дисципліни “Бібліотечне краєзнавство” повинно бути скоординоване із змістом дисциплін бібліотечного циклу й, не дублюючи відповідні теми, поглибити й поширити засвоєні вже знання.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва теми	Кількість годин				
		загальний обсяг	всього	лекційні заняття	лабораторно-практичні	самостійна робота
	Вступ	1	1	1		
1	Значення, завдання і організаційні форми краєзнавства. Бібліотечне краєзнавство	7	3	1	2	4
2	Краєзнавчі документально-інформаційні ресурси. Формування краєзнавчого фонду	6	4	2	2	2
3	Краєзнавчий довідково-бібліографічний апарат	6	4	2	2	2
4	Краєзнавча бібліографія: загально-теоретичні питання	10	6	2	4	4
5	Краєзнавча бібліографічна робота бібліотек	10	6	2	4	4
6	Краєзнавче бібліотечне обслуговування. Популяризація краєзнавчих документів	12	6	2	4	6
	Контрольна робота	2	2		2	
	Всього	54	32	12	20	22

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ

Сторінки історії... краю. Поняття “край”, “краєзнавство”. Значення вивчення свого краю.

Предмет і завдання курсу “Бібліотечне краєзнавство”. Зміст і структура навчальної дисципліни, її місце серед професійно-орієнтованих дисциплін і дисциплін професійної та практичної підготовки: міжпредметні зв'язки.

Самостійна робота і форми контролю знань з навчальної дисципліни “Бібліотечне краєзнавство”.

Характеристика літератури з предмету.

Тема 1. Значення, завдання та організаційні форми краєзнавства. Бібліотечне краєзнавство

Краєзнавство в Україні. Значення і завдання краєзнавства на сучасному етапі національного і культурного відродження української державності. Державна підтримка краєзнавчого руху в незалежній Україні.

Основні організаційні форми краєзнавства: громадське, шкільне, державне.

Бібліотечне краєзнавство – складова частина державного краєзнавства, його зміст. Організація бібліотечного краєзнавства в Україні. Організаційна структура і функціональне навантаження краєзнавчих підрозділів бібліотек.

Самостійна робота

1. Засвоїти основні поняття: “край”, “краєзнавство”, “країнознавство”, “бібліотечне краєзнавство”. Скласти кросворд.
2. Підготувати повідомлення на тему: “Мій родовід”.

Лабораторно-практична робота

Повідомлення на тему: “Мій родовід” та аналіз його структури і краєзнавчої інформації.

Тема 2. Краєзнавчі документально-інформаційні ресурси. Формування краєзнавчого фонду

Джерела вивчення краю. Поняття “краєзнавча література”, “місцеві видання”, “краєзнавчий документ”, “краєзнавчі фонди”.

Склад фонду краєзнавчих документів. Електронні краєзнавчі БФ.

Комплектування фонду краєзнавчих документів: поточне, ретроспективне, докомплектування.

Визначення краєзнавчої цінності документів. Особливості організації фонду краєзнавчих документів.

Самостійна робота

1. Ознайомитись зі складом і особливостями організації краєзнавчого фонду бібліотеки-базис навчальної практики (приймання, облік, ТБО, розміщення і розстановка, зберігання КБФ).
2. З'ясувати джерела комплектування краєзнавчими документами бібліотеки-базис навчальної практики. Скласти схему.

Лабораторно-практична робота

Вивчення краєзнавчих документів та визначення їх краєзнавчої цінності.

Тема 3. Краєзнавчий довідково-бібліографічний апарат бібліотек

Призначення і функції КДБА. Склад і структура краєзнавчого ДБА в ОУНБ і в публічних бібліотеках (ЦБ, бібліотеках-філіях). Електронні краєзнавчі ресурси бібліотек.

Корпоративні краєзнавчі електронні каталоги. Інформація про КДБА.

Самостійна робота

Ознайомитись зі складом і структурою КДБА бібліотеки – бази навчальної практики й скласти схему-характеристику.

Лабораторно-практична робота

Аналіз схеми КДБА бібліотеки-базис навчальної практики і складання пам'ятки читачеві про КДБА... бібліотеки та правила користування ним.

Тема 4. Краєзнавча бібліографія. Загальнотеоретичні питання

Поняття “краєзнавча бібліографія”, її суспільне призначення і завдання. Основні функції краєзнавчої бібліографії: організаційна, виробнича, наукова.

Сфери діяльності краєзнавчої бібліографії – практична і наукова.

Центри краєзнавчої бібліографії в Україні.

Система краєзнавчих бібліографічних посібників в Україні: характеристика основних видів КБП.

Науково-допоміжні краєзнавчі бібліографічні посібники: мета, структура підсистеми, особливості методики складання.

Характеристика підсистеми рекомендаційних краєзнавчих бібліографічних посібників.

Самостійна робота

Ознайомитись з системою краєзнавчих бібліографічних посібників в бібліотеці-базис навчальної практики і скласти бібліографічні описи:

- рекомендаційних КБП;
- науково-допоміжних КБП.

Лабораторно-практичні роботи

1. Вивчення і характеристика краєзнавчих тематичних бібліографічних посібників.
2. Вивчення і порівняльна характеристика підсистем краєзнавчих науково-допоміжних й рекомендаційних посібників.

Тема 5. Краєзнавча бібліографічна робота бібліотек

Завдання та основні напрямки краєзнавчої бібліографічної роботи бібліотек: організація краєзнавчого ДБА, складання краєзнавчих бібліографічних посібників, краєзнавче довідково-бібліографічне обслу-

говування, бібліографічне інформування, консультативна і методична робота з краєзнавства, науково-дослідна робота.

Організація КБР бібліотек – комплекс, який включає планування, облік, звітність, аналіз виконаної роботи, розподіл обов'язків між працівниками, систему підвищення кваліфікації, координацію і кооперування, методичне забезпечення.

Краєзнавче бібліографування – процес підготовки краєзнавчої бібліографічної інформації. Особливості методики бібліографування краєзнавчих документів і складання краєзнавчих бібліографічних посібників.

Краєзнавче інформаційно-бібліографічне обслуговування.

Комп'ютерні технології у краєзнавчій бібліографічній роботі бібліотек.

Самостійна робота

1. Ознайомитись з плануванням та обліком краєзнавчої бібліографічної роботи бібліотеки-бази навчальної практики.
2. Відібрати краєзнавчі документи для складання проєкта краєзнавчого бібліографічного посібника малої форми.
3. Скласти краєзнавчий бібліографічний посібник малої форми.

Лабораторно-практичні роботи

1. Складання плану використання краєзнавчого бібліографічного посібника в роботі бібліотеки.
2. Аналіз і редагування краєзнавчого бібліографічного посібника малої форми, складеного самостійно.

Тема 6. Краєзнавче бібліотечне обслуговування. Популяризація краєзнавчих документів

Завдання і зміст краєзнавчої роботи бібліотек. “Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України”.

Читачі краєзнавчої літератури та їх класифікація залежно від мети читання.

Специфіка роботи з краєзнавчою літературою серед різних категорій читачів: тематична спрямованість, форми і методи індивідуально-

го, групового та масового бібліотечного обслуговування. Виставкова робота бібліотек.

Методика підготовки і проведення краєзнавчих читань, краєзнавчих годин, прем'єри краєзнавчого видання, читацької тематичної екскурсії, вечора зустрічі з славетними людьми краю та ін. Краєзнавчі об'єднання при бібліотеках.

Координація діяльності бібліотек та інших закладів і установ, які здійснюють краєзнавчу роботу.

Самостійна робота

Ознайомитись з досвідом краєзнавчого бібліотечного обслуговування бібліотеки-бази навчальної практики і підготувати письмову інформацію.

Лабораторно-практичні роботи

1. Складання плану проведення прем'єри краєзнавчого видання.
2. Розробка плану проведення читацької тематичної екскурсії.

Література

1. *Астапенко Т. С.* Бібліотечне краєзнавство в системі розвитку культури регіону // Вісник Книжкової палати. – 2000. – № 8. – С. 3–4.
2. *Астапенко Т. С.* Краєзнавчі бібліографічні покажчики як підгрунтя наукових досліджень // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження. – Миколаїв, 2000. – С. 248–250.
3. *Астапенко Т. С.* Електронна бібліотека місцевих видань в системі краєзнавчих інформаційних ресурсів // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: Новые технологии и новые формы сотрудничества: Материалы конференции. – М., 2002. – Т.1. – С. 284–286.
4. Бібліотечна практика: Різноманітність і дієвість: Досвід діяльності бібліотек Миколаївської області / МДОУНБ ім. О. Гирьова; Упоряд. Л. Л. Сидоренко. – Миколаїв, 2003. – 10 с.
5. Библиотечно-библиографическая классификация: Таблицы для краевед. каталогов б-к. – М., 1989. – 322 с.
6. Библиотечное краеведение: Терминолог. словарь / СПб гос. академия культуры; Сост. В. С. Крейденко, А. В. Мамонтов. – СПб, 1998. – 86 с.
7. Библиотечное обслуживание: Теория и методика: Учебник / Под ред. А. Я. Айзенберга. – М.: МГУК, 1996. – 200 с.
8. *Богза Н. Ф.* Бібліотека і регіон: Система інформаційних комунікацій території // Бібл. планета. – 2000. – № 1. – С. 10–11.
9. *Голуб В.* Електронні засоби інформаційного забезпечення користувачів // Бібл. планета. – 2003. – № 2. – С. 40.
10. Краєзнавча діяльність бібліотек: Метод. Посібник. – К.: ТОВ “ЛК Мейкер”, ТОВ “Ніка-Принт”, 2002. – 203 с.
11. *Мамонтов А. В., Щерба Н. Н.* Краеведческая библиография: Учеб. для библи. фак. ин-тов культуры и пед. вузов / Под ред. Н. Н. Щербы. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: Кн. палата, 1989. – 216 с.
12. *Михлина И. И.* Основные понятия краеведческой библиографии: Учеб. – метод. пособие. – М.: ИПО Профиздат, 2002. – 80 с.
13. Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України: Наказ МКІМ України № 314 від 11.06.96.
14. Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні на період до 2010 року: Указ Президента України.
15. Справочник библиотекаря / Под ред. А. Н. Вансеева, В. А. Минкиной. – СПб: Профессия, 2000.
16. Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства: Бібліогр. покажчик (1987–1996) / Держ. іст. б-ка України; Підгот. В. П. Кисельова, З. Х. Мусіна. – К., 1997. – 61 с.
17. *Трощко П. Т.* Важлива ланка краєзнавства // Б-ки в іформ. суспільстві: Матеріали наук. – практ. конф. присвяченої 100-річчю Хмельницької ОУНБ ім. О. Островського (21 вересня 2001 р.). – Хмельницький, 2001. – С.1–6.
18. Формування краєзнавчих фондів бібліотек: Метод. реком. / Держ. іст. б-ка УРСР; Склад. В. П. Кисельова, Н. М. Кушнарченко. – К., 1990. – 23 с.